

אשכולות

הסלון השבועי של תלמידי ישיבת "כרם ביבנה"

"לזכר עולם יהודה צדיק" לע"נ מרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדויכט זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל נלב"ע ב' באדר א' התשנ"ה י"ג. ת.נ.צ.ב.ה.

מסעות בעבר ולעתיד

הרב שרון יוסט שליט"א

פרשת "מסעי"
א' במזרח-אב ה'תשס"ז
ז'לין מס' 71
(שנה שנייה)
*****

זמני השבת

ת"א י-ם		
18.55	19.15	הדלקת נרות
20.14	20.17	צאת השבת
4.13	4.15	עלות השחר
5.01	5.03	זמן ציצית ותפילין
5.56	5.58	הנץ החמה(מישור)
8.27	8.30	סו"ז ק"יש מג"א
9.20	9.22	סו"ז ק"יש גר"א
10.28	10.30	סו"ז תפלה
12.45	12.47	חצות היום
13.19	13.21	מנחה גדולה
18.10	18.12	פלג המנחה
19.35	19.37	שקיעת החמה

הדף היומי: גיטין כב'

דיני השבוע ומנהגיו

בכל תפילות השבת מזכיר "יעלה ויבוא". **בשחרית** אומרים הלל בדילוג. מוציאים שני ספרי תורה. בראשון קוראים לשבעה בפרשת השבוע. חצי קדיש. בשני למפטיר בקריאת ראש חודש בפרשת פינחס. **ההפטרה**: "שמעו דבר ה' (ירמיהו ב' ד')".

לא אומרים "אב הרחמים" ולא מזכירים נשמות. **מוסף** של שבת ראש חודש: "אתה יצרת". **במנחה** מוסיפים "יעלה ויבוא" ולא אומרים "צדקתך צדק". פרקי אבות – פרק ב'

במוצאי שבת מבדילים על היין: **לפי מנהג הספרדים** שותה המבדיל את היין.

לפי מנהג האשכנזים, אם יש קטן נותנים לקטן לשתות, ואם אין ישתה המבדיל.

דיני תשעת הימים בהמשך הגליון

פרשתנו פותחת בתאור ארבעים ושניים מסעיהם של בני ישראל, החל מציאת מצרים וכלה בערבות מואב. וכבר נדרשו רבותינו הראשונים לפשר אריכות זו בתאור המסעות. רש"י מביא בשם רבי משה הדרשו, שמטרת הדבר היא להודיע חסדיו של הקב"ה עם ישראל, שאע"פ שגור עליהם לנוד במדבר ארבעים שנה, עם כל זאת רוב המסעות היו בשנה הראשונה ובשנה האחרונה, ועשרים מסעות התפרשו על פני שלושים ושמונה שנים, כך שרוב הזמן ישבו במקומות קבועים. הרמב"ן מצטט את דברי הרמב"ם, האומר שהתועלת באזכור כל אותם מקומות היא בכך שתתבסס אצלנו האמונה בכל אותם ניסים שקרו במדבר במשך ארבעים שנה, כגון לחם מן השמים, הבאר שהלכה עם ממקום למקום, וכו', שלא נבוא לתלות את שנות הנדודים במדבר בדברים טבעיים.

כשנעיין ברשימת המסעות נוכל להבחין בשני דברים:

- א. ארבעה מקומות שמפורט בהם ארוע כלשהו.
- ב. ארועים מרכזיים הושטמו מהרשימה.

ברעמסס (פרק לג פסוקים ג-ד) מפורטת יציאת מצרים, מכת בכורות וניפוץ אלילי מצרים. **באילים** (שם פסוק ט) מסופר על שתיים עשרה עיינות מים ושבעים תמרים. **ברפידים** (שם פסוק יד) מסופר על המחסור במים. **ובהר** (שם פסוק לח) מסופר על מיתת אהרון.

לעומת זאת, קריעת ים סוף כמעט ואינה מוזכרת ("ויעברו בתוך הים המדברה", שם פסוק ח), ודברים אחרים אינם מוזכרים בכלל: התלונות במרה ובמדבר סיני, חטא העגל, חטא המתאוננים (גם חטא המתאווים נרמז בלבד), חטא המרגלים, קרח ועדתו, תלונות המים לאחר מות מרים, תלונות הדרך לאחר מות אהרון וחטא בעל פעור (אולי רמז יש כאן לדברי רש"י בתחילת חומש דברים, שהתוכחות לא נאמרו במפורש ובריש גלו).

אפשר לומר, שבשלב זה של ההתארגנות לכניסה לארץ, אין מקום להזכיר את חטאי העבר, אלא לחדד את הלקחים שמן הראוי שילמדו לעתיד.

כנגד רעמסס, בה ראו בני" את אפסותה של עבודה הזרה, נצטוו לקמן: "והורשתם את יושבי הארץ מפניכם ואבדתם את כל משכיותם כו" (שם פסוק נב).

כנגד שתיים עשרה עינות מים, הודרכו בני" לשמור על ייחודיותו של כל שבט ושבט, שעל אף האחדות המתבקשת של כלל ישראל, עדיין צריך כל אחד לשמור על עצמיותו, כדלקמן: "ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר" (פרק לו פסוק ט).

שבעים התמרים הם שבעים חכמי הסנהדרין, שהם הסמכות ההלכתית העליונה, אפילו בדברים החמורים ביותר, דיני נפשות: "ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט כו' ושפטו העדה כו' והצילו העדה כו" (פרק לה פסוקים יב, כד-כה).

מותו של אהרון הכהן בא להזכיר לעם את חשיבותו של הכהן הגדול: "אשר משח אותו בשמן הקודש" (שם), ואת ייחודו של שבט לוי: "ונתנו ללוויים מנחלת אחוזתם ערים לְשִׁבְתָּ" (שם פסוק ב).

ניסי מצרים והציווי על זכירתם התמידית באים להזכיר לנו את הניסים הנסתרים, כדברי הרמב"ן בסוף פרשת בא, וכנראה שגם החזרה על ניסי המדבר באה על מנת לחזק בדור "המתנחלים" את הידיעה הברורה, שאף אם מעתה ולהבא כמעט ולא נזכה לראות ניסים בסדר גודל של שידוד מערכות הטבע, אך עם כל זאת עלינו לזכור ולהזכיר בכל עת ובכל שעה, שכשם שהקב"ה בקע את הים והגיו את השליו והעלה את הבאר וכו', כך גם הוא הנותן לך כח לעשות חיל, "חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלוקינו וה' יעשה הטוב בעינינו" (שמואל ב פרק י פסוק יב).

עקב פגרת "בין הזמנים" הגיליון הבא של עלון "אשכולות" יצא בע"ה בשבת פרשת "שופטים", עם תחילתו של זמן אלול. מערכת "אשכולות" מאחלת לרבני, עובדי, אברכי ולתלמידי ישיבת "כרם ביבנה" ולכל בית ישראל "בין הזמנים" פורה, ושנזכה לגאולה השלמה בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו, אמן.

מסופר במסכת ברכות:

"וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו, כיון שראה אותם התחיל לבכות, אמרו לו תלמידיו: נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש הזקוק, מפני מה אצה בוכה? אמר להם: אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכים אותי שהיום כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם, ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם, ואם ממתני אין מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון, אעפ"כ הייתי בוכה, לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים, שאם כועס כעסו כעס עולם, ואם אוסרני איסורו איסור עולם, ואם ממתני, מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון, ולא עוד אלא שיש לפני שתי דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנום, ואני יודע באיזו מוליכים אותי, ולא אבכה!?"

אמרו לו: רבנו, ברכנו. אמר להם: יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. אמרו לו תלמידיו עד כאן. אמר להם: ולואי תדעו שכאדם עובר עברה אומר שלא יראני אדם.

בשעת פטירתו אמר להם: פנו כלים מפני הטומאה, והכינו כסא לחזקתו מלך יהודה שבא". (ברכות כח:)

מיהו רבן יוחנן בן זכאי? על כך מספרת לנו הגמרא בסוכה:

"אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי: לא שח שיחת חולין ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין ולא קדמו אדם בית המדרש ולא ישן בבית המדרש לא שנת קבע ולא שנת עראי, ולא דהרהר במבואות המטונפות, ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא, ולא מצאו אדם שישב ודומם, אלא יושב ושונה, ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם, ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכיפורים... אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי, שלא הניח מקרא, משנה, גמרא, הלכות ואגדות, קדוקי תורה וקדוקי סופרים קלים וחמורים וגזרות שוות, תקופות וגימטריאות, שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים...מעשה מרכבה...הויות דאבני ורבא...". (סוכה כח:)

ויש לתמוה טובא, אדם שכזה ע"פ מה שהגמרא מעידה עליו, לא יודע אם הוא הולך לגן עדן או לגיהנום?

כמו"כ יש להבין, מהו "עמוד הימיני"? מדוע בעת פטירתו מה שמעניין אותו זה כמה כלי חרס שלא יקבלו טומאה, על זה חושבים בעת המיתה? מדוע ברך

אותם דוקא בברכה זו של מורא בשר ודם? וכן יש לדעת מה הקשר לכסאו של חזקיהו מלך יהודה שבא?

במסכת גיטין (נו) מסופר הסיפור הידוע שהבריוח ר' אליעזר ור' יהושע את ריב"ז מירושלים בארון של מת לדבר על לבו של אספסיינוס, שלפחות תיה הצלה קצת לעם ישראל, אם נגזר על ירושלים להחרב. והנה לאחר שניבא אספסיינוס יהיה הקיסר, אכן מת הקיסר והוא ירש אותו בתפקידו, ונתן לריב"ז מתנה:

"בעי מינאי מידי דאתך לך. אמר ליה: תן לי יבנה וחכמיה וששוליתא דרבן גמליאל...קרי עליה רב יוסף ואיתימא ר' עקיבא: משיב חכמים אחר ודעתם יסכל, איבעי למימר ליה: לשבקינהו הדא זימנא. והוא סבר דלמא כולי האי לא עביד והצלה פורתא נמי לא הוי". (גיטין נו:)

לכאורה, אם יכול היה ריב"ז להציל את ירושלים ולא עשה כך, יש לו גיהנום, ואם לא יכול היה, והציל משהו, יש לו גן עדן. התלבטות זו של ריב"ז אם נהג כשורה או לא, ליוותה אותו עד יום מותו.

מסביר בספר "אבני שהם" (פרשת ויחי), שכשתלמידיו נכנסים לבקרו בעת פטירתו, הוא נזכר שאלו הם אותם תלמידים (ר' אליעזר ור' יהושע) שנשארו אותו במיתת המת מחוץ לירושלים לדבר על לבו של אספסיינוס, ואז הוא מתחיל שוב לבכות, שמא לא נהג כשורה, ולכן אומר שיש לו שתי דרכים. לפני הקיסר הרגיש מה זה מורא בשר ודם, ואם פחד אז, מרגיש את הפחד שיבוא עליו עתה, כשעובר לפני הקב"ה, ולכן ברך אותם בברכה זו של מורא שמים כמורא בשר ודם. הוא יודע מה הכונה, הוא התנסה בזה.

אך מדוע באמת ריב"ז ביקש את יבנה ולא את ירושלים?

בספר זכריה נאמר: "פתח לבנון דלתיד ותאכל אש בארזיך". והסביר מצודת דוד, שזו נבואה שנאמרה על חורבן בית שני, ולבנון הוא בית המקדש, שיפתח דלתיו כדי שיכנסו העכו"ם ויחריבו אותו. וכן איתא ביומא (לט:):

"ת"ר ארבעים שנה קודם חורבן הבית לא היה גורל עולה בימין ולא היה לשון של זהירות מלבין, ולא היה נר מערבי דולק, והיו דלתות ההיכל נפתחות מאליהן, עד שגער בהן ריב"ז, אמר לו: היכל היכל, מפני מה אתה מבועית עצמך, יודע אני בך שסופך להיחרב, וכבר נתנבא עליך זכריה בן עדיאי: פתח לבנון דלתיד ותאכל אש בארזיך".

בידיו של ריב"ז היתה נבואה שבחמ"ק יחרב, לכן הוא מנסה לסחוט מהקיסר הצלה פורתא, כי כבר נגזרה גזרה: "בית שרוף שרפת, בית טחון טחנת".

מדוע העם לא קיבל את הנבואה הזו? כי ניתן לפרש את הפסוקים גם באופן אחר.

יונתן בן עוזיאל מתרגם, שהפסוק מדבר על נקמה, ששלטון האומות יישר וכו'.

ואכן, ידוע מה שנאמר במגילה ג, שיונתן בן עוזיאל שתרם את הנביאים, אמר את תרגומו מפי חגי, זכריה ומלאכי, והוא היה גדול תלמידיו של הלל (סוכה לעיל) וריב"ז הקטן, ואם הוא מבין את הפסוק בזכריה אחרת, העם הולך אחריו.

אמנם כאשר אכן נחרב הבית, ידע ריב"ז שצדק בפרוש הפסוק, אך כל ההתלבטות שלו היתה, האם פרש את הפסוק נכון או לא, ועל זה תוהה האם יקבל גן עדן או גיהנום.

מאות שנים קודם לכן בזמן בית ראשון, אותה דילמה בדיוק היתה גם לחזקיהו המלך. במלכים ב' פרק יח' מסופר שלאחר חורבן שומרון, שולח מלך אשור את רבשקה לצור על ירושלים ומאיים על העם לא לסמוך על הקב"ה. חזקיהו קורע בגדיו ומתפלל, וישעיהו הנביא אמר לו ששמע את תפלתו ואכן שנחריב מלך אשור בורח מירושלים. שוב, אע"פ שאין לחזקיהו סיכוי מולו, הוא מתלבט האם להילחם או להיכנע, ובסוף מכריע להילחם.

גם בזמן חזקיהו היה את שבנא וסיעתו שרצו להתאחד עם מלך אשור, כמו הבריונים בזמן ריב"ז שרצו לחבור לקיסר הרומאי, ועל שבנא וסיעתו נקראים קשר רשעים (סנהדרין כו).

ועל אף הדמיון בין המקרים, רב השונה על הדומה.

מסביר בספר "אבני שהם", שבימי חזקיהו כולם היו צדיקים גמורים, שהרי חזקיהו דאג שלא ימצאו תינוק ותינוקות מדן ועד באר שבע שלא יהיו בקיאים בדיני טומאה וטהרה, ולכן היה להם את הכח להתפלל ולהילחם באשור ולנצח. ועוד שחזקיהו המלך הוא מזרעו של מלכי בית דוד, וה' יוצא לפניו לנצח את האויבים.

אבל בימי ריב"ז לא רק שלא היו צדיקים, אלא הבריונים שבעם ניהלו את המלחמות, ועוד, שלא היו מלכים מבית דוד, ולכן הכריע ריב"ז שאין טעם להילחם ולהחזיק במלחמה, ורק בדרכי שלום עם הרומאים, ניתן יהיה להציל משהו.

ריב"ז בא בעת פטירתו לתלמידיו ומראה להם, שגם אז יש לדאוג אפילו לכלי חרס קטנים שלא יטמאו, כי מהותה של מלכות לדאוג לרוחניות וגשמיות גם יחד.

על כל אלו מגיע חזקיהו מלך יהודה בעת פטירתו של ריב"ז ומודה לו על זה שלא דאג לגשמיות מספיק וריב"ז עושה זאת, ומודיע לו, שאע"פ שהוא החליט להילחם באשור, הוא תומך בהחלטתו של ריב"ז להשלים עם רומי בלא מלחמה ולהציל את יבנה וחכמיה ושושלת רבן גמליאל.

השאלה השבונית

דין חצי שיעור באימור רחיצה בתשעה באב וביו"ב

הרב בן-ציון אלגזי שליט"א

בפרוש אור גדול על משניות מסכת יומא בפרק יום הכיפורים הביא מתוספות ישנים שלמלך מותר לרחוץ וכן אדם שידי מלוכלכות כי מהתורה האיסור לרחוץ הוא בכל גופו. והקשה שם, מדוע לא ייאסר מטעם חצי שיעור שחצי שיעור אסור מהתורה לר' יוחנן. וא"כ ה"ה בתשעה באב יש לשאול, האם כשאסרו חכמים לרחוץ בתשעה באב אסרו גם חצי שיעור, או שאפשר להגדיר חצי שיעור בתשעה באב כתרי דרבנן ויש להקל בזה עוד יותר?

התשובה לשבע עשרה: שאלנו, מדוע מי שמוזי כרים וכסתות שזרק עליהם אדם כלי מראש הג פטור, ואינו נחשב כפותח בור שחייב לשלם?

ונראה לתרץ, שאה"נ הוי כפותח בור, אבל בור פטור על נזקי כלים ולכן פטור על הכלי שנשבר על הקרקע. ועוד יש לתרץ, שחייב כרית בור הוא משום יצירה חדשה של חפצא של תקלה שהיה מכוסה עד עכשיו, משא"כ כאן שהקרקע אינה חפצא של תקלה כלל, אלא שיש כאן מקרה שכלי זה נפל על הקרקע אם יסלק את הכרים והכסתות. לכן, מכיון שמסלק הכרים והכסתות לא מגלה יצירה חדשה של תקלה, ממילא אין לחייבו מדין פותח בור.

אותה להיות חיינו ממש, וכל חיינו יהיו בעצם בבואה של התורה. מי שלומד אותה הרבה אבל כשהוא פונה להליכות חייו הוא מניח אותה בצד ומנהל את חייו על פי מניעים אחרים, הוא לא יכול לומר כלל שהתורה היא חייו. לכן כל אחד ואחד מישראל אומר: "כי הם חיינו ואורך ימינו" ולא רק תלמידי חכמים העוסקים בתורה יומם ולילה. זה לא נוגע לכמות הזמן שלומדים תורה אלא לתכליתה של התורה ולאופן ניהול החיים.

ההופעה כזו של תורה קוראים **ללכת בתורה**: "והודעת להם את הדרך אשר **ללכו בה**" ואם בחוקתי **תלכו**, שתהיו עמלים בתורה", והכוונה היא, שעיקר העמל בתורה צריך להיות מופנה להפיכת התורה לתורת חיים שנוכל **ללכת בה** ולהיותה מרוממת את כל המעשים לקדושה עליונה, וזה רק כאשר היא תורת אמת. לזה נדרש עמל רב מאוד כדי לכוון לאמתה של תורה. ואין הכוונה ח"ו לחידודי תורה שזה יותר שעשועי תורה, והם דוקא משעשעים יותר ממה שהם דורשים עמל, וגם להם יש חלק בתורה אבל הם ודאי לא העיקר. ולכן נקראת ההלכה **"הלכה"** דרכה הולכים בדרך ה' (ר' צדוק). לכן דוד המלך שהוא המביא לידי ביטוי את ההופעה השלמה הזאת של התורה (דוד מידת מלכות "תורה שבעל פה קרינו לה", ר' צדוק במקומות רבים), מחבר מזמור גדול (תהילים ק"ט, קע"ט פסוקים) שכולו שבחה של תורה במובן הזה, ממש פסוק, פסוק מדבר על ערכה של התורה כמכוננת חיים חדשים. הוא פותח את המזמור בפסוק "אשרי תמני דרך **ההולכים בתורת ה'**" והולכים ממש בתורת חיים זו, אשריהם ואשרי חלקם. זוהי בעצם תורת ארץ ישראל שעליה נאמר "וזהב הארץ ההיא טוב" "שאינו תורה כתורת ארץ ישראל".

שורשה של הנפילה הרוחנית במהלך הדורות היה בפגיעה בתפיסה זו של תורת החיים.

שני שורשי החטאים של עם ישראל במהלך הדורות הופיעו בראשית דרכנו במדבר בשני חטאים: בדמות חטא העגל שעליו נאמר "וביום פקדי וכו' שהוא מלוא אותו במהלך כל הדורות עד ביאת משיח צדקנו (ברכות ל"ב ובמהרש"א שם), ובדמות חטא המרגלים של מאיסה בארץ חמדה שאף חטא זה איתנו לדורות, ועליו נאמר: "אתם בכיתם בכיה לחינם ואני אקבענו **לדורות**", והוא ט' באב. בחטאים הללו באה לידי ביטוי פגיעה כפולה. פגיעה בתורה (העגל) ופגיעה בארץ ישראל (המרגלים).

חיבורה של תורה וארץ ישראל זה בעצם ליחודא שם י"ה בו"ה שזוהי בעצם תורת ארץ ישראל.

התורה במדבר היתה התורה המופשטת, החכמה והבינה העליונים בבחינת י"ה. כי יד על כס י"ה" נאמר במדבר (ועמלק מנציח את זה, כידוע). הכניסה לארץ ישראל היא בבחינת גילוי ו'ה משמו יתברך, ומגמתה היתה להופיע את התורה בתוככי החיים הארציים שהמקום המסוגל לזה הוא רק ארץ ישראל. לכן איתא בספרי שעיקרה של הופעת התורה באופן מעשי זה רק בארץ ישראל. ולכן דוד המלך אומר **"אתהלך לפני ה'** בארצות החיים" הכוונה לארץ ישראל, והיא היחידה הקרויה "ארץ החיים". רק שם הולכים לפני ה', ושם מופיעים חיים אמיתיים שהם חיי התורה המופיעים בכל מרכיבי החיים. ואמר אברהם אע"ה "מוטב לישב במדבריות של ארץ ישראל ולא בפלסטין של מלך בחו"ל".

ובכן, הפגיעה בתפיסה זו יש לה שני פנים ששניהם מובילים לאותה תולדה. הראשונה היא הפגיעה בתורה כחכמה אלוהית עליונה שמקורה מן **השמים** שמקורה באין סוף ברוך הוא. היא איננה ספר הדרכה מקצועי ואף לא מוסרי אנושי שמועיל לאדם במובן התועלתני הפשוט והיא אינה ספר תשבצים וחיידות לשעשע את האדם. היא מקפלת בקרבה את החכמה והבינה האלוהית שדרכם אפשר לראות מסוף העולם ועד סופו. זוהי פגיעה בגילוי של שם י"ה בעולם, כמבואר לעיל. זה היה בחטא העגל כשהמירו תורה מן השמים בתורה המקורה יהיה ב"על בגימל" "וימירו את כבודם במשח שור אוכל עשב". חטא זה גרם לפריחת האותיות מן הלוחות ולשבירתם, שכן גישה שכזו מוציאה את דבר ה' מן התורה ומעמידה אותה כספרי כל חכמי אומה"ע. זה היה ב"ל בתמוז בו נשתברו הלוחות והועמד צלם בהיכל ושרף אפוסטומוס את התורה ובוטל התמיד (תענית כ"ה).

המכנה המשותף ביניהם הוא שבירת הערכים הרוחניים והוצאת המשמעות השמיימית מהם. על כך באה תפילת משה על חטא העגל ב"ל מידות של רחמים שמסומלים ב"ג הימים שמי" בתמוז ועד ר"ח אב, שמשומלים באותיות ט"ד (י"ג בגימל) שהם האותיות שלפני י"ה במשח שור אוכל עשב". חטא זה גרם ז"ל. ולכן מכוונים ימים אלו. ובליקוטי מוהר"נ איתא שתמוז"ר ר"ת ז'מן מ'תן תורתנו.

אולם, הפגיעה השנייה היא שגם לאחר ההתייחסות אל התורה כחכמה אלוהית עליונה שמקורה באין סוף יש צורך להופיע אותה בתוך החיים וככל האמור. בלי זה אין משמעות לנתינת התורה לבני אנוש ואפשר ליתנה למלאכי עליון. ומה שקרה בפועל הוא שלאחר המחילה החלקית על חטא העגל והמשך לעיון. המגמה האלוהית בבני עם ישראל הופיע החטא הנורא של הרצון לנתק את התורה מתוך המעשיות שלה ברוממות האדם ובהתנהלותו על אדמות בדמות חטא המרגלים. זו היתה המאיסה בערכה העליון של ארץ ישראל כארץ החיים. שהם רצו להתיישב במקום יישוב אחר ולא בארץ ישראל (ולא היתה כוונתם

בימי בין המצרים שומה עלינו לברר את סיבת החורבן והדרכים לתיקונו ולבנינו.

ביומא ט איתא ש"בית שני שהיו עוסקים בו בתורה ובמצות ובגמילות חסדים מפני מה חרב מפני שהיתה בו שנאת חינם, ללמדך ששקולה שנאת חינם כנגד ג' עבירות ג'ע ע"ז וש"ד".

ובהמשך איתא, ש"אנשי בית שני כיון שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קיצם" ועד היום הבית בחורבנו. ולא נתגלה עוונם הכוונה היא שכלפי חוץ היה נראה ריבוי של תורה ומצוות אבל בפנימיות היו קלקולים של שנאת חינם ורדיפות הדדיות כידוע מתקופת בית שני. ומכיון שכלפי חוץ היה נראה "מעמד רותני" גבוה, כביכול, לכן לא היה ברור מה היה עוונם וממילא הוא לא טופל במשך דורות רבים "ולא נתגלה קיצם".

זוהי תימה גדולה, שעל אף ריבוי של תורה ומצוות לא הובילה התורה לתיקון אנשי הדור.

תמימה דומה אנו מוצאים ביחס לכ"ד אלף תלמידי ר"ע שמתו במיתה משונה, מכיון שלא נהגו כבוד זה בזה (יבמות ס"ב) והיתה עינם צרה זה בתורתו של זה, שהיתה ביניהם "שנאת חינם" (קה"ר). תלמידים אלו היו כל עולם התורה של אותו הדור עד כדי כך שבעקבות פטירתם נאמר "שהיה העולם שמש מתורה באותו הדור" (שם) עד שבא ר"ע לחמישה תלמידים בלבד ומהם נוסדה התורה. ואין זה ייתכן שתורתם של כל אותם אלפי התלמידים לא הועילה ליישר אורחותיהם עד כדי חרון אף שזוהי, ושום דבר מתורתם לא נשאר לדורות.

כמו כן אומרים חז"ל על דורו של דוד שאף תינוקות שהיו בימי דוד היו יודעים לדרוש את התורה במ"פ פנים, ועל אף כל השבח הזה "אמר דוד, רומה על שמים אלהים סלק שכניתך מביניהם", לפי שהיו בעלי לשון הרע ובעלי שנאת חינם ו"שנאת חמס שניאוגי".

רבים ממזמורי תהילים נוסדו על תופעה קלוקלת זו, שעל אף היותם בעלי תורה היתה בהם מידת שנאת חינם, וכאמור זה לא נראה כלפי חוץ. אדרבה, בחיצוניות נראית היתה רוחנית גבוהה (ועיינו הנאמר על דואג ואחיתופל שהיו ראשי הסיעות שלחמו בדוד בסנהדרין ק"ו ע"ב, מבהילו). וכיצד זה ייתכן, הלא זה סותר את כל השקפתנו על מה שמחוללת התורה בקרב לומדיה? נלע"ז שבהבנת יסוד גדול בתורה נוכל לעמוד על שורשה של תופעה משונה זו. נפליג לענין אחר, ונעיינו בזה דרך פרשנות בימי בין המצרים, כלהלן.

האר"י ז"ל כתב שיש לכוון בשם ה' שאומרים בברכת האבות בימי בין המצרים באותיות שקודמות לשם הו"ה, דהיינו, **טו-הו**. ואף שאין לנו עסק בנסתרות נעיינו בזה בדברים שניתנים להבנה בשכלנו הדל.

ב"בני ישכר" כתב, שיש רמז באותיות הללו לימי בין המצרים שכן **ט"ד** הם בגימל י"ג כנגד י"ג הימים שמי" בתמוז וע"ר ר"ח אב, ואילו **ה"ד** הם בגימל ט' כנגד ט' הימים שמר"ח אב ועד ט' באב, והוסיף שמשוה רבנו בבקשת הסליחה על **חטא העגל** שהתרחש בי"ג בתמוז השתמש בתפילתו ב"ג מידות של רחמים ואילו בתפילתו של **חטא המרגלים** ששיאו התרחש בט' באב השתמש בט' מידות של רחמים (שמענו מר' שלמה פשר שליט"א ומופיע אף בספרו בית ישי). ונעמוד על משמעותם של רמזים הללו, והדרכתם אלינו.

שם הו"ה ב"ה הוא שמתגלה בתורתנו הקדושה, ועל התורה נאמר **"כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו"** (ברכות מ"ז) ועל יחיד העוסק בתורה נאמר: "בכל מקום אשר **אזכיר את שמי** אבוא אליך וברכתיד" (ברכות-ו), ועל התורה אנו אומרים **"ושמך הגדול** הקדוש עלינו קראת" (ר' צדוק במקומות רבים). והנה שם הו"ה מתחלק ל"ה ול"ה, ועיקר העיקרים ועיקר העבודה הגדולה זה לחבר בין שני חלקים הללו, ועליהם אנו אומרים לפני קיום מצות שבמעשה "ליחדא שם י"ה ב"ה" והמשמעות הפשוטה (וכמוכן שיש כוונות אחרות גבוהה מיעל גבוה שאין לנו עסק בהם כעת) הוא כלהלן.

שם י"ה מסמל את החכמה המופשטת הרוחנית עוד בטרם היא מתגלה במציאות בפועל. היא החכמה והבינה העליונים. עליה אמרו המלאכים אשר תנה הודך על השמים (שבת פ"ח), כלומר את התורה הזאת תתן למלאכים להעמיק בה ולהשכיל בה עד אין סוף. אבל משה רבנו ע"ה השיב להם: "כלום יש לכם אב ואם", וכי למצרים נשתעבדתם וכו', משה רע"ה גילה למלאכים את משמעות נתינת התורה. התורה ניתנת על מנת שנופיע אותה בעוה"ל במעשיות שלה, שנופיע את החכמה והבינה העליונים שבתורה בתוך עולמות נמוכים בתוך חיי האדם על כל מרכיבי חייו. להופיע אלוהות בתוך העולם הזה דרך התורה, לרומם אותו ולקדשו. חלק זה של התורה המסומל במצוות מסומל בשם ו"ה. הוא הגילוי שאותו החילו להופיע אברהם בחסד, יצחק בגבורה וכו' ועד דוד במלכות, שכידוע מרומזים ב"ה.

המשמעות של ליחדא שם י"ה בו"ה היינו להוריד את החכמה האלהית שנתנה לנו להשכיל בה אל תוך החיים עצמם ובכך להופיע אלוהות (בתמצית דבר ר' צדוק בתחילת ספרו דובר **צדק** והדברים שם יותר עמוקים), זוהי הכוונה שהתורה היא גילוי שם ה' יתברך. הופעת שם הו"ה היא נתינת התורה לעם ישראל "ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת". לענין זה אנו קוראים היום "תורת החיים" להפוך את התורה לתורה של חיים. על כך אנו אומרים כי הם חיינו ואורך ימינו ואין הכוונה רק שנעסוק בה ונלמד אותה אלא בעיקר שנהפוך

להישאר במדבר), כי אם התורה לא משמשת כמופיעת חיים חדשים אין שום משמעות לארץ ישראל דוקא. זו הפגיעה בגילוי שם ה' משם הו'ה ברוך הוא, וזו היתה המזימה העמלקית למנוע את כניסתנו לארץ ישראל ולכן אין השם שלם (רק ליה) עד שימחה זרעו של עמלק. ועל חטא זה מופיע תפילת משה בט' מידות של רחמים בחטא המרגלים שמסומלים בט' ימים שמר"ח אב ועד ט' באב והמרוזים באותיות ה"ד (בגימ' ט') שהם האותיות שלפני ה'ה. לכן מכוונים הימים הללו. ר"ח אב יום פטירת אהרון הוא המחבר בין שני חלקי המצרים הללו, ואהרון היה שושבינא דמטרוניא וסימל את החבור בין כנסת ישראל לקדושת ברוך הוא, שהכוונה לכל האמור לעיל. ו"כל רודפיה השיגוה בין המצרים" שלעולם הנפילות הישראליות במהלך ההיסטוריה הם משני שורשי חטאים אלו. וידוע הרמז של ה"בני ישכר" כל רודפיה היינו, כל רודפי ליה השיגוה.

ואפשר להוסיף שהמכוון הוא מדוקדק, ש"כל רודפי ליה השיגוה בין המצרים", והכוונה שימים אלו מסוגלים לתיקון הגדול הזה של גילוי שם ה' במילואו ובחיבור שבין שני חלקיו. ולהופיע את תורת החיים בקרבנו. אצל בהעדר תורת חיים זו בין אם זה נובע מחוסר הערכת התורה כתורה שמימית עליונה (העגל) ובין אם זה נובע מהנתק שלה מן החיים בפועל (המרגלים), היא אינה פועלת את מגמתה ולכן היא הופכת לתורה שלא לשמה שאינה מביאה לשמה, שקלקוליה רבים, ונבחר.

האדם בהיותו בעל יצרים ופיתויים רבים והקנאה והתאוה והכבוד מלווים אותו כל ימיו והוא משתמש בכלים שיש לו ובכשרונותיו כדי לספק את יצריו אלו. אשר על כן, ברגע שהתורה אינה משמשת למגמה האמיתית שלה לרומם את האדם ולהכשיר את מעשיו, והוא ממשיך לעסוק בה על אף שהיא אינה תורת חיים עבורו, היא ממילא תהפוך באופן אוטומטי להיות "קרדום לחפור בו ועטרה להתגדל בה". זו היתה זעקתו של רבי צדוק בארבעים שנות התענית טרם חורבן הבית (גיטין נ"ז), "רבי צדוק אומר אל תעשם עטרה להתגדל בה ולא קרדום לחפור בה" (אבות פ"ד). התורה הופכת להיות "אומנתו" במונח השלילי, זה הכלי שדרכו דואגים לפרנסה ולמעמד, והלא עבורו אין התורה מגמה אחרת, ומבלי משים הוא הופך אותה להיות כלי ולא תכלית מצד עצמו.

שורש כל שנאת חינוך שבעולם הוא מה שאומן שונא בני אומנתו הם מתחרים על אותו פלח שוק ולא תמיד הוא יכול לכלכל את כולם, (ולכן תקנה

גדולה יש בתורתנו לא לאפשר תחרות חופשית ביורד לאומנות חברו ולא רק כדי לא לפגוע בפרנסה אלא בעיקר לא לפתח שנאת חינוך. כך יכול לקרוא גם בקרב לומדי התורה. אם המגמה שלה כתורת חיים לא ברורה, ואם במקום שהיא תשרת את האדם כמרוממת ומקדשת ומדריכה היא הופכת לכלי אומנות, וממילא כל אומן שונא בני אומנתו וזה הרי בלי טעם ולכן זה קרוי שנאת חינוך.

זה מה שהתרחש בחורבן הבית, ולכן דרשו חז"ל על הפסוק על עזבם את תורתנו ולא שמעו בקולי ולא **הלכו בה** שלא ברכו בתורה תחילה (נדרים פ"א), כי הליכה בתורה זה כאשר היא תורת חיים וכמבואר. לא **הלכו בה**, היינו, שהיא שרתה מגמות אחרות ולא את המגמה האמיתית של התורה המגולמת בברכת התורה (עיין דברי הב"ח סי' מ"ז המפורסמים, והם הם הדברים). זה מה שקרה בתלמידי ר"ע שהיתה עינם צרה זה בתורתנו של זה, ובדורו של דוד כשראש הסיעה ששנא שנאת חינוך לודד היה דואג האדומי והוא ביקש להתמנות במקום דוד למלך (ובר' צדוק "דואג" בגימטריא "דוד", זה היה כל כך מבלבל), עליו אומרים חז"ל, שכל תורתו היתה מן השפה ולחוץ (סנהדרין ק"ו). (ועיין באורות התחיה אות ל"ה, מבהילו, והמכוון שם בתמצית לכל האמור כאן).

ומאידך, "ר' מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה.. נקרא רע אהוב אהוב את המקום אהוב את הבריות, משמח את המקום משמח את הבריות ומלכשתו ענוה ויראה ומכשרתו להיות צדיק וחסיד ישר ונאמן" (אבות פ"ו).

ב"ה יזכנו השי"ת להיות בדור ובחוג תורני שהאמירה הזו של התורה כתורת חיים היא אחד מהיסודות שלו, והיא הולכת ומאירה בכל מקום ואתר. ובאורות הקודש כתב הרב זצ"ל שלעתידי לבוא אומר הקב"ה לישראל: "לשעבר **תורה** נתתי לכם ועכשיו **חיים** אני נותן לכם". ועל כך מבשר הנביא ישעיה: "קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח, כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך" (ישעיה ס). שנזכה להתקרב לזה במהרה בימינו, אכ"ר.

לידידי ורעי הרמי"ם הרבנים האברכים צוות העובדים ותלמידי הישיבה היקרים.

עם סיום פרק זה של מלאכת הקודש בעיסוק בתורה בחברת חברים מקשיבים ביישיבת כרם ביבנה, נעמה לי הישיבה במחיצתכם בהיכל התורה בחצרות בית ה'. שאו ברכה מאת ה' להצלחה בכל מעשה ידיכם ותשרה שכינה בתורתכם להיות מאירה את אורחות חיינו באור פני מלך חיים.

הרב ציון לוז

מנהג פרקי אבות בשבת, הנהגות בתשעה באב

ע"פ אוצר מעמקי המנהגים לר' שמואל פינחס גלברד

טעמי המנהגים

בתשעה באב בערב, אחרי קריאת מגילת איכה ואמירת הקינות, אומרים: "ואתה קדוש יושב וכו'". (או"ח ס' תקנט ס"ב)

ע"ש הנאמר "סלה כל אבירי ה' בקרבי - כאדם שאומר לחברו נפסלה מטבע זו, "עמדה מגילת איכה ואמרה לפני: רבש"ע, אם אילו כלין מי יקדש שמך בעולמך, ומי יסדר קדושתך בבתי כנסיות שלך וכו' ", ולכך תיקנו חכמים ז"ל שיהו קוראים סדר קדושה לאחר איכה" (הפרדס עמ' צה).

בתשעה באב מפטירים גם בשחרית, משא"כ בתענית ציבור אחרת, שמפטירים במנחה (לפי מנהג אשכנז) ולא בשחרית. (רמ"א ס' תקנט ס"ד)

משום שבתשעה באב אין עושים מלאכה, אבל בשאר תעניות ציבור שעושים בהם מלאכה, לא הטריחו את הציבור בהפטרה. (מנהגי בית יעקב)

יש נוהגים בעדות הספרדים שבתשעה באב אחרי חצות הנשים חופפות ראשן, ומנקות את הבית ויש שאף מסיידות אותו. (זיו המנהגים עמ' קלו, ילק"מ ממנהגי יהדות תוניסיה עמ' 309)

משום שאמרו (איכה רבה פרשה א', ס' נז): "בתשעה באב נולד המשיח, וצריך לעשות זכר לגואל". (באה"ט ס' תקנא ס"ק לו בשם שערי כנסת הגדולה)

לעילוי נשמת

סבי ר' שמואל יצחק לאו ז"ל
בן הרה"ג ישראל יוסף זצוק"ל הי"ד
נלב"ע ביום תשעה באב ה'תשל"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י העורך

בין פסח לראש השנה נוהגים לקרוא פרקי אבות בשבת אחרי מנחה. (סדר רב עמרם גאון, מחזור רומא)

- בתחילה הנהיגו לקרוא פרקי אבות בשש השבתות שבין פסח לשבועות, כהכנה לחג מתן תורה הואיל ומסכת זו עניינה בדרך ארץ ולימוד תורה. (כתר ש"ט ס' תקן)
- שעת מנחה בשבת היא שעת פטירתו של משה רבנו, לפיכך הנהיגו לקרוא במסכת זו שתחילתה "משה קיבל תורה מסיני". (אוצר הגאונים שבת ס' שיד, יסודות התפילה עמ' 184)
- בימות הקיץ הימים ארוכים, לפיכך הנהיגו "שיעסקו בתורה ולהשמיע לעם דברי מוסר ותוכחות ביום הפנוי". (לבוש ס' תרג)

בקריאת פרקי אבות בשבת אחרי מנחה בחדשי הקיץ מקדימים את המשנה: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" מסנהדרין פ"י מ"א. (מחזור ויטרי עמ' 461)

"כדי להפיס עמי הארץ" (כלבו ס' מ'), היינו, שלא יתייאשו בקראם את המסכת, בחושבים שלא יזכו לחיי העוה"ב עד שיקיימו כל הנאמר בה. (מדרש שמואל בהקדמה)

בקריאת פרקי אבות בשבת אחרי מנחה בחדשי הקיץ מסיימים כל פרק במאמרו של רבי חנניא בן עקשיא ממסכת מכות כג.: (פרוש המשניות לרמב"ם סוף מסכת אבות)

"לפי שיש בו סיום נאה, נהגו כל העם לאומרו בסוף כל פרק ופרק, לפי שאין אומרים קדיש על המשנה אלא על האגדה". (פרוש המשניות לרמב"ם סוף מסכת אבות)

תגובה למאמרו של ר' מאיר אברהם מהשבוע שעבר
(גליון 70) – ש"י לאו (ו')

ב גליון מס' 68 לפרשת בלק, כתבתי מאמר ארוך, בו הוכחתי ע"פ רוב הפוסקים, שאדם שהתרגל להברה ספרדית-ישראלית יקרא כך גם את שם ה', ולא יקרא את שם ה' בהברה אשכנזית, כדי להבדיל בין שם קודש לשם חול. בשבוע שעבר, כתב ידידי היקר ר' מאיר אברהם הי"ו מאמר תגובה, בו הגיית למסקנה הפוכה ממני, שבשם ה' יש שלמר את ההברה האשכנזית המקורית. ואמנם הנני רך בשנים מידידי המגיב, אולם לאחר עיינתי היטב בכל מה שכתב, נהניתי מאוד ושמה לבי, אך לדעתך, ידידי המגיב לא השיב לטענותי אותן העליתי במאמרי.

בתחילת דבריו האריך לצטט את דברי מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, שאין לשנות את המבטא, וזה בכלל "קרא ולא דקדק באותיותיה", והזהיר שחלילה אין לפרוץ בזה פרצות, ושלא כל אחד ישנה את מבטאו כחפצו וכפי רוח הזמן שלא מדעת חכמים.

דברים אלו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל, הינם כתגובה לרצונו של אליעזר בן יהודה ז"ל להנחיל בקרב הציונות את ההברה הספרדית שיש לו חן ויופי מיוחד. אז, לפני 90 שנה, ניהל הרב זצ"ל מלחמה כנגד שינוי זה, שלא ייכנס גם לתפילה במקורות. כאן בה ידידי ר' מאיר אברהם הי"ו להוכיח שכל האשכנזים צריכים להתפלל בהברה אשכנזית, **אולם אינני מבין מה הקשר למאמר אותו כתבתי, בו טענתי שמי שכבר שינה מהברתו, בין בצדק ובין שלא בצדק, שישינה גם את שם אד-ג, ולא ייראה כרתתי דסתר.** בלי קשר, דברים אלו של הרב קוק נכתבו כשהשינוי עמד להתבצע, אך כיום, לאחר כ"כ הרבה שנים שאנשים חונכו להתפלל בהברה ספרדית-ישראלית הדבר אינו מציאותי כיום להחזיר "עטרה ליושנה", כי קשה להתרגל הפוך.

בהמשך טען ידידי המגיב, שהחזו"א הורה שלא לשנות את הגיית שם ה' מהברה אשכנזית, גם לאלו ששינו את שאר התפילה לספרדית. והביא את דבריו של הרב חיים קנייבסקי שליט"א כחזוק לדבריו. **לצערי, כנראה שידידי היקר ר' מאיר לא עיין היטב במאמר שלי, ונעלם ממנו מה שהוכחתי ע"פ דברי הרב זילבר (שו"ת "אז נדברו") שכתב שאיתו הסכים הרב חיים קנייבסקי, הרב יעקב כ"ץ והראש"צ הרב עובדיה יוסף, וכן כתב גם הרב רוזנטל, שכל מה שלא כתב החזון איש בספריו, אין לסמוך על כך להלכה למעשה.**

עוד הוסיף ידידי ר' מאיר וכתב שתמה על הרב צבי פסח פראנק, שכתב כמסקנתו, שאין הבדל בין שם ה' לשאר התפילה.

אולם תמחתי איך נעלם מידידי המגיב מה שציטטתי בפרוש משו"ת "הר צבי" אותו חיבר רבי צבי פסח פראנק, ושם כתב מפורש: "ואין חילוק בין קמץ לפתח כי כולם לשון רבים הם, וכן מוכרח שגם בקמץ לשון רבים הוא, ואין הבדל בין קמץ לפתח, וע"כ צ"ל שאין בזה שום חשש, וכמו שם אלקים שהוא רבים, כך שם אדנות הוא רבים!"

כמו"כ לא התייחס ידידי המגיב לדברים מפורשים שציטטתי בשם הרב יצחק הרצוג זצ"ל, הרב הראשי לישראל בשו"ת "היכל יצחק", הרב שלמה זלמן אויערבך זצ"ל וכן הרב שלמה גורן זצ"ל, הרב הראשי לישראל, שאדם ששינה את הברתו מאשכנזית לספרדית, אע"פ שלא נכון נהג, אין לו לקרוא את שם ה' בהברה אשכנזית, אלא או הכל כך או הכל כך.

על כן תמחתי, כיצד כתב ידידי המגיב שרובם של הפוסקים בדרות האחרונים כתבו לבני אשכנז שהתחנכו על ברכי ההברה הספרדית שלא לשנות את ביטוי שם השם בתפילה להברה האשכנזית, **הרי מדברי מוכח בדיוק הפוך!**

לאור כל הנ"ל, גם אם נקבל שהחזו"א כן הורה לומר תמיד את שם ה' בהברה אשכנזית, עדיין רובם של הפוסקים מורים לאדם שהתחנך על ההברה הספרדית, אע"פ שהוא אשכנזי, לומר בהברה ספרדית-ישראלית גם את שם ה' כמו את שאר התפילה והברכות, ואולינן בתר רובא.

ולשומעים ינעם.

תגובה לתגובתו של ש"י לאו – ר' מאיר אברהם

ב תחילת דברי רוצה אני להודות לש"י על העלאת הנושא, כמו כן על היושר של מתן אפשרות לתגובה בעלון הקודם ובעלון זה כת"ח בא"י שמנעימים זה לזה בהלכה. כדי להשאיר את דיון לשם שמים, אתיחס רק עניינית והלכתית לדברים.

במאמרו של ש"י נשאלה השאלה בזה"ל: **"אדם הרגיל להתפלל בהברה אשכנזית עבר לפני התיבה בבית הכנסת בו מתפללים בהברה ספרדית אך ביטא את שם ה' בהברה אשכנזית באופן שונה משאר תפילתו. האם נהג כדיון?"**

תורף השאלה היא על אדם הרגיל להגות בהגייה אשכנזית ושינה כשעבר לפני התיבה, להגייה ספרדית ונשאר להגות שם השם בהגייה אשכנזית, האם נהג כראוי. במהלך תשובתו עבר ש"י, לנושא שונה, ובו הוא טען שהרגיל להברה ספרדית – ישראלית, יש לו לשנות אף את שם השם. **המעניין בתגובתי בפרשת "מטות" ובספרי האחרונים שש"י הביא במאמרו, ימצא כדברי, אך תגובתו של ש"י מחייבת אותי לחזור בתמציתיות על עקרי הדברים:**

א. במאמרו מתעלם ש"י מעצם שנוי ההגייה, ויחס גדולי זמננו לכך, כתוצאה מכך, ניתן להגיע לתוצאות מוטעות כפי שהוכחתי במאמרי, מהראי"ה קוק, הרב צבי פסח פראנק, והחזו"א וכן מוכח מהרב הרצוג, הרב אונטרמן, ועוד, ששנוי ההגייה תולדתה בחטא, וע"כ לשאלתו במאמר, אין לחון לשנות כלל וכלל את הגייתו, אלא להמשיך בהגייתו האשכנזית.

ב. כיצד נדחה מסורת אבותינו (שורש הגיית אשכנזי בנקודים הטברניים "סיני" צ"ו עמ' רסה ואילך), מפני הרגל של ששים שנה ש"נעשה שלא ברצון חכמים" שהרי יצאו גדולי ישראל נגד שנוי ההגיה ובראשם הראי"ה קוק שהאריך מראש באיסור השינוי, שהרי אסר שינוי ההגייה בתפילה אף לאחר שפשוטה ברחובה של עיר (המלחמה נגד המשכילים בשנוי ההגייה החלה כבר בזמן החת"ס עיני "מוריה שבט תש"ן עמ' רלא ואילך. אמנם גם המשנים את הגייתם, בשם השם לא שינו, כי גם לדעתם יש איסור בשינוי הגיית שם השם.

ג. יש לציין שההגייה המכונה "ישראלית" איננה ספרדית מפני שאינה מבחינה בין ה' לכ' ובין ע' לא', וכמוכח שאינה אשכנזית מפני שאינה מבחינה בין קמ"ץ לפת"ח, ציר"ה לסגו"ל. וע"כ בהגייה הישראלית, כו"ע לא פליג, שאינה הגייה כלל ולכן טענת תרתי דסתרי אינה שייכת להגייה "ישראלית", ובזה סרה קושינו של הרב גורן. ורמזתי לכך כבר במאמרי.

ד. ביחס לדברי הרב פרנק, לא דק ידידי בדברי הרב, והערתי על כך בתגובתי, ואדגיש זאת שוב. הרב פראנק נשאל האם יש איסור להגות שם השם בהגייה ספרדית ודינו כ"מודים מודים" שמשתקין אותו, וענה שאין איסור בדבר כי כולם לשון רבים הם, אבל ממשך מיד ואומר "אבל בעצם העניין ודאי שאין רוח חכמים נוחה מאלה שבחרו להחליף המבטא שקבלנו מאבותינו הקדושים, אנשי השם אשר מעולם. ומן הראוי למחות בם". ומנין הראיה של ש"י, מדברי הרב שהחזו"א לעיל בשאלתו של ש"י נהג שלא כדיון? הלא נמצא שעשה כדיון.

ה. בענין דעת החזו"א, שצויין ע"י ש"י, מתוך הספר "אז נדברו" (סי' מ"ח), הלא בעיון קל ימצא המעיין, את הנאמר בו בנושא שלנו "שאף שאנו מסתייגים תמיד מה שמוסרים משמו, אבל כאן מסתבר מאוד".

ו. הרב חיים קנייבסקי ("משולחן מלכים" עמ' מ ע"ש) מביא שכן הורה החזו"א למתפללים מספר פעמים, ואף הורה זאת במוסדות לחינוך העצמאי שבנות מתפללות בהגייה ספרדית, לא ישנו את שם השם וכן נוהגים עד היום!! והמפקק מוזמן לבתי"ס. ובענין פקפוקו של הרב רוזנטל איני מבין מנין הוכיח זו ששמעו ממקורבים שהם טענו שלא שמעו! וכי ניתן להתעלם מכך, שגיסו ואחינו של החזו"א שמעו והעידו!!

לסיכום, אין מקור להתיר לשנות את ההגייה, אך יש מקור מהימן מהחזו"א שיש בשנוי שם השם איסור, ולדעת הראי"ה כל שנוי הוא איסור. ע"כ הנהוג שלא לשנות את הגיית שם השם המקורית בתפילתו למרות שמשנה את שאר התפילה כדין עושה, אך המשנה את גם את שם השם אין מקור להיתר ואף יש אוסרים.

זה מאמרי האחרון כאברך בישיבת "כרם ביבנה", ברצוני להודות לרבנים, לאברכים והתלמידים שבזכותם זכיתי לגדול בתורה וביד"ש.

מאיר

דיני תשעת הימים ותשעה באב שחל ביום ראשון

דיני תשעת הימים:

קדיש שלם בלא תתקבל, עלינו, קדיש יתום. נפטרים לביתם בלא אמירת שלום איש לרעהו.

שחרית – נוטל ידיו עד קשרי האצבעות. אין מניחים טלית ותפילין וטלית קטן לובש בלא ברכה. (לדעת הגר"א יברך ונכון לישון עם הטלית קטן ויצא מספק ברכה). בתפילה לא אומרים "פטום הקטרת" אלא רק פרשת התמיד, "איזהו מקומן" וברייתא דר' ישמעאל. אומרים "מוזמר לתודה".

בשמ"ע אומר הש"ץ ברכת "עננו" בין "גואל" ל"רפאנו". אין הכהנים עולים לדוכן, לא אומרים "אבינו מלכנו" ולא תחנון. אחר חזרת הש"ץ חצי קדיש, וקוראים בתורה לשלושה בפרשת "ואתחנן" – "כי תוליד בנים". חצי קדיש, ומפטירים בניגון איכה: "אסף אסיפם" (ירמיהו ח"ג).

מחזירים את ספר התורה לארון ואומרים קינות. **רצוי להוסיף קינות על השואה.** אחרי הקינות אומרים "אשרי", "ובא לציון" ולא אומרים "למנצח". מדלגים פסוק "ואני זאת בריתי". קדיש שלם בלא תתקבל, עלינו, קדיש יתום. לא אומרים "שיר של יום" ולא "אין כאלוקינו". נוהגים לקרוא שוב מגילת איכה ביחידות.

במשך היום לא שואלים בשלום חבר, לא לומדים תורה חוץ מדברים השייכים לאבלות היום. עד חצות היום לא עושים מלאכה ולא יושבים על הספסל. נוהגים ללכת לבית הקברות. אחר חצות מותר לשבת על הכסא.

מנחה – מתעטפים בטלית ומניחים תפילין ומברכים עליהם ואומרים ארבע פרשיות (לדעת המ"ב אין לאומרים). אשרי, חצי קדיש, מוציאם ס"ת וקוראים לשלושה בפרשת "כי תשא": "ויחל משה". מפטירים "דרשו ה' בהמצאו" כבתענית צבור. בתפילת שמ"ע אומרים "נחם" בברכת "בונה ירושלים" ו"עננו" ב"שומע תפילה" (אם שכח וגמר הברכה לא יחזור ויאמר ב"אלקי נצור"). הש"ץ אומר "עננו" בין "גואל" ל"רפאנו" וכן אומר גם ברכת "נחם". כאשר מתפללים אחר פלג המנחה נושאים הכהנים את כפיהם.

אין אומרים "אבינו מלכנו" ולא תחנון. לאחר חזרת הש"ץ אומרים קדיש שלם, עלינו, קדיש יתום. משלימים שיר של יום ו"אין כאלוקינו" שהחסירו בשחרית.

מוצאי תשעה באב

מתפללים ערבית. לאחריה נוהגים לקדש הלבנה. מבדילים על כוס יין ואומר ברכת "בורא פרי הגפן" ומברכת המבדיל" בלא פסוקים ובלא ברכת בשמים ונר. (דיני שתית היין עיני בעמוד הראשון של הגליון)
כל דיני אבלות תשעת הימים נמשכים מצד מנהג עד חצות יום ל' באב. (לספרדים מותר הכול כבר בצאת הצום, חוץ מבשר ויין שאסורים בכל יום ל' באב)

סדר יום תשעה באב:

נוהגים חמשת העינויים: אכילה ושתייה, רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל ותשמיש המיטה כביום הכיפורים.

ערבית – מאחרים להתפלל. קודם התפילה מסירים את הפרוכת מארון הקודש ומתפללים בקול נמוך. בתפילת שמ"ע מוסיפים "אתה חוננתנו". אחרי שמ"ע אומרים קדיש תתקבל. יושבים על הארץ וקוראים מגילת איכה בקול נמוך ובניגון עצוב כמקובל. קינות, "ואתה קדוש" (לא אומרים "ויהי נעם"),

מקדימים בשבת להתפלל מנחה. לא אומרים "צדקתך צדק", ולא פרקי אבות. לאחר מנחה אוכלים סעודה שלישית, ומותר לאכול בה בשר ולשתות יין אפילו כסעודת שלמה בשעתו, וכ"ש לזמן ולשיר זמירות שבת. **תחילת הצום בשקיעת החמה, בשעה: 19:30. יש לסיים לאכול סעודה שלישית עד אז ולשטוף את הפה לאחר מכן.**

יש לחלוץ את נעלי העור קודם, אבל אין לפשוט את בגדי השבת עד זמן צאת השבת: ת"א: 20.10. יום: 20.08.

לאחר זמן צאת השבת, אומרים "ברוך המבדיל בין קודש לחול", לוקחים נר הבדלה ומברכים לכל בני הבית "בורא מאורי האש", פושטים את בגדי השבת והולכים לבית הכנסת לתפילת ערבית.

אין להביא לבית הכנסת את ספרי הקינות קודם צאת השבת, שלא יהא כמכין משבת לחול.

דברי פרידה

לאחר שנה וחצי ו-71 גליונות של "אשכולות" מהם ערכתי והוצאתי לאור 70 מהם, הגיעה השעה להיפרד. ברצוני להודות מקרב לב לרב ישי בוכרים שליט"א, לרב ידידיה כהנא שליט"א, לרב קלמן בר שליט"א, לרב בנציון אלגאזי שליט"א, לרב אהרון פרידמן שליט"א, לרב יהונתן רובין שליט"א, ללוי צכמיסטר, לר' ניר ישי על שהיו כותבים קבועים בעלון זה, ועמלו שעות רבות בהתמדה ובמסירות בכתובת מאמריהם, ויעמדו בלחץ, וכן לכל אלו שכתבו מאמרים מידי פעם, ומפאת הקוצר במקום לא ארזיב את שמותיהם. כמו"כ אוסיף ואודה לרב מאיר אורליאן שליט"א, שבמסירות ובהתמדה ערך מידי שבוע בשבוע את המהדורה האלקטרונית באתרי האינטרנט של הישיבה וכן לאלו שעזרו לו, ועזר לזכות את בוגרי הישיבה וידידיה בארץ ומהוצאה לה, בדברי התורה שפורסמו בעלון זה. ברצוני להוקיר תודה מיוחדת במינה לידידי היקר, חברי ורעי, כאה לי, מוטי פקטר (ג) הי"ו, על העזרה העצומה בהקלדת המאמרים, ביעוץ, בהדרכה, ועל כך שתמיד היה למעננו כשהיינו צריכים אותו. ישלם ה' פעלו ותהי משכורתו שלמה מעם ה'.

מקוה אני, כי דברי התורה שפורסמו בעלון זה במשך השנה וחצי האחרונות העשירו אותנו וזו במעט מעבר לסדרי הלימוד בישיבה: בפרשת השבוע, בעיון, בטעמי ההלכה בענייני שבת, ברכות, שמיטה ונושאים כלליים, בספורי צדיקים, טעמי המנהגים, שאלות שבועיות, אמרי שפר, מחשבה ומוסר. כעת עם צאתי לדרך חדשה, רוצה אני לאחל בהצלחה רבה לידידי היקר מוטי פקטר (ג) הי"ו, שנאות לקבל את תפקיד העריכה, וימשיך בעז"ה בשנה הבאה לזכות אותנו בדברי תורה בעיון, בהלכה ובנושאים כלליים ועוד היד נטויה בעז"ה.

מבקש אני להודות למו"ר ראש הישיבה הרב מרדכי גרינברג שליט"א, למשגיח הרב אברהם ריבלין שליט"א, לראש הכולל הרב זכריה טובי שליט"א, לראש המכון הרב מרדכי דימנטמן שליט"א ולכל רבני הישיבה ומכון ההוראה שזכיתי ללמוד מהן בכל תחומי התורה: עיון, בקיאות, תנ"ך, הלכה, מחשבה ומוסר, ועם מטען רחב זה אצא בעז"ה לדרני החדשה ואשתדל להשפיע בתחומים אלה. וכן לכל עובדי הישיבה באשר הם ובראשם הרב ארי כ"ץ שליט"א, מנהל הישיבה, ומר אלי קליין הי"ו, שמשקיעים שעות רבות בארץ ומהוצאה לה, ע"מ שנוכל לשבת וללמוד תורה בניהותא ללא דאגות גשמויות. רוצה אני להכיר תודה מיוחדת למרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדויכט זצ"ל, שאמנם לא זכיתי להכירו או ללמוד תורה ישירות ממנו, אך פרי עמלו ניכר בישיבתנו, ומתורתו ינקתי דרך רבני הישיבה שליט"א שלימדו את שיעוריו הרבים וחידישו המאירים. יהיה מליץ וישר לנו ולכל בית ישראל. ולסיום, אודה להורי היקרים, על שהיננו ונידלוננו עד היום ואפשרו לי לשבת באהלה של תורה במשך כשש שנים, ללא דאגות ומטרדות, שלי ושלכם, שלהם הוא.

נאחל ברכת הצלחה וברוכים הבאים לתלמידים החדשים שעתידיים להגיע בשנה הבאה ולהכירו החוזרים משירותם בצה"ל, ולהמשך לימוד פורה לכל תלמידי הישיבה, שתזכו לגדול מעלה מעלה בתורה, כמעשים טובים ובמידות טובות, שתשרה שכינה כמעשי ידיכם, ותמצאו הן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

בברכת התורה,

ש"י לאו (ו')

עורך עלון "אשכולות"